

Miro Frindt

JANOV KRÍŽ

JANOV KRÍŽ

JANOV KRÍŽ

Miro Frindt

Ďakujeme partnerovi
za finančnú podporu pri vydaní tejto knihy.

NOVESTA®

Text © Miro Frindt, 2024
Cover illustration © Luka Brase, 2024
Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2024

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri.
www.fortunalibri.sk
Redakčná úprava Zuzana Reiselová

Prvé vydanie

Táto kniha je fikcia. Mená, postavy, miesta a udalosti sú buď výtvorom autorovej fantázie, alebo sú použité fiktívne, a preto akákoľvek podobnosť so skutočnými živými alebo mŕtvymi osobami, obchodnými spoločnosťami, udalosťami či miestami je úplne náhodná.

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani rozširovať akýmkoľvek spôsobom, či už elektronicky, mechanicky, fotografickou reprodukciou, alebo inými prostriedkami, bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-573-0487-6

V noci na 14. apríla 1950 spustil komunistický režim v bývalom Československu pod krycím názvom Akcia K (kláštory) násilnú likvidáciu mužských reholí. Udalosti, ktoré sa do histórie neskôr zapísali ako Barbarská noc, tragicky poznačili ľudí.

Tento román je fikcia inšpirovaná čítaním dokumentov a rozprávání, ako aj historickou faktografiou. Zachytáva osudy ľudí vo fragmentoch života od detstva až po starobu.

*Stádo koní prehrmelo hôrnou čistinou. Dunenie kopyt
zaniklo na lesnej ceste v clone hustého ihličnatého porastu.*

*S odstupom za nimi cváľal jazdec od hlavy po päty
v čiernom, zrak mal zatienený dechtovým širákom.*

*Na čistine otočil žrebca, zavrtel sa v sedle, porozhliadal sa
naokolo, či ho niekto nevidí, a fukol za hnedákmi.*

Na Kysuciach ho volali Strigôň.

Doma v Poľsku, za hranicou to bol pašerák koní Jacek.

JAR PRÍBEHU, 1944

Zjari života sú naším sprievodcom ilúzie, dieťa si neuvedomuje pominuteľnosť. Raz sa dvere zatvoria naveky. Kľúč má Najvyšší a veruže niet modlitby, ktorou by si tvor vyprosil reparát.

Niet.

Jar.

V tieni ukrižovania Krista, farebných kraslíc a bahniatok v rozpuku málokedy dovidíme na koniec.

Prvé mesiace roka so zubatým slnkom, s vôňou vlažnej zeme a so žblnkotom potoka lemovaného záružlím dávajú nádej všetkým. Nádej na lepší život, zmenu, šťastie, na lásku.

A v čase vojny na mier.

Už vám niekto povedal, že Nádej je slepá? Nie? Tak vedzte, že je.

Keď sa Nádej prederie lesom života, ošľahaná vetvami ihličnanov, pichľavých kríkov, dohryzená lesnou zverou, príde na lúku. Vystrie sa medzi stebľá, otrčí slnku doráňané dlane a žaluje sa nezábudkám.

Ak vidíte nezábudky plakať, neodchádzajte.

Je tam Nádej. Odpočíva, naberá nové sily. Čoskoro sa pozbiera a pustí sa do sveta.

Počkajte ju, nebudete sami.

Pofukovalo tak akurát, aby vyschla vypratá bielizeň. Vodu v koryte len jemne čeril vánok. Pomocnica Oľga sa pri vešaní doťahovala s paholkom, ktorý jej už dlho kurizoval a šuškal do ucha oplzlosti. Podchvíľou spišťala, vedela, že jej zvučný smiech miluje.

Komín murovanej stavby vypúšťal svetlý dym. Z po-
otvoreného okna kuchyne bolo cítiť trochu pripálený
ovocný koláč.

Statok Olbertovcov bolo vidieť zo Svrčinovca takmer
odvšadiaľ. Mohutné stavby – murovaný dom, stajne,
menšie hospodárske budovy, drevenica pre slobodné
pomocnice a paholkov, bez ktorých by majer nedýchal.
Kto žil na Kysuciach na lazoch v kopcoch, ďalej od

dediny, musel byť sebestačný. Každá ruka, ktorú si gazda mohol dovoliť, bola vítaná. Človek nikdy nevedel, čo sa prítrafí.

Grunt nebol vždy taký rozsiahly. Jozefovi Olbertovi sa koncom dvadsiatych rokov mimoriadne dobre darilo na zdedenom gazdovstve a od suseda, ktorý odišiel za zárobkami do Ameriky, odkúpil pozemok. Postavil nový murovaný dom a drevenicu prenechal čeladníkovi. Akoby tušil, že toto miesto mu zaistí pokoj v časoch dobrých aj horších, dá prácu jemu i niekoľkým dedinčanom a bude domovom pre rodinu. Nikomu vtedy ani na um nezišlo, že im do životov zasiahne ďalšia vojna.

Zavše prechádzal krajom nejaký dezertér, polovojak či ozbrojený Nemec, čo sa v návale eufórie vybral pomáhať Wehrmachtu. Chýry o postupe Rusov však donútili agresora k ústupu. Ľudia sa báli Nemcov i Rusov rovnako. Najmä v noci. Na gazdovstve Olbertovcov vždy ostávali prinajmenej dvaja paholci. Chvalabohu, hore na lazoch sa stavili zväčša osamelí vlci alebo dezertéri. Olbertovci im dali najesť, nechali ich prenocovať v senníku. Jediný syn Janko neraz bojzливо poškuľoval po špinavom a otrhanom oficierovi.

Aj teraz sa neodvážil ani pípnuť. Len ticho zísal spoza kríka, ako sa chlap na dvore pri koryte s vodou vyzlieka, pažravo hryzie krajec chleba, zapíja mliekom a mľaská.

„Čo sa krčíš za tým kríkom, chlapče?“ okríkol ho, zarastený, od hlavy po päty špinavý. „Nože sa ukáž! Ako ťa volajú? No tak, neboj sa!“

Chlapec podišiel bližšie, kolenom sa nesmelo oprel o lavicu. „Janko. Janko sa volám.“

„Aký Janko! Jano! Nie si baba, si chlap, tak si Jano! Rozumieš? Tu sa posad' ku mne, stratíme spolu slovo. Koľko máš rokov?“ zhúkol dobrosrdečne cudzinec, tresol dlaňou po lavici a hlasno si odgrgol.

Zuby mal zažltnuté, jeden predný mu chýbal. Z úst mu tak páchlo, že Janko pokrčil nos.

„Dvanásť rokov mám. Už som veľký,“ osmelil sa chlapec a pozeral na zlatý krížik, ktorý mal chlap na krku. Jagal sa na zafúľanej, prepotenej košeli.

„Veľký budeš, keď začneš dievky naháňať a dvíhať im sukne,“ zarehlil sa. „A čímže chceš byť, až vyrastieš a táto skurvená vojna pominie?“ vyzvedal, dožul posledný hlt a poutieral si ruky do potrháných nohavíc uniformy.

„Ja by som chcel ako pán farár... Chcel by som chodiť do misijného domu,“ priznal Janko. „Pomáhať ľuďom. Čítať a šíriť Božie slovo.“

„Jój, tak to veru sukne dvíhať nebudeš...“ chlap sa plesol po stehnách, vyzliekol sa donaha a skočil do koryta plného studenej vody. Striaslo ho od chladu. „Boha, tu sa pralo,“ pričuchol si k dlaniam klzkým od mydlovej vody.

No neprekážalo mu to, naopak. Konečne zmyje zo seba nánosy špiny.

Chlapec rozpačito pozeral na čľapkajúceho sa muža, až kým nezbadal mamu, vykláňala sa z okna, natáhovala ruku a núkala koláč.

„Hej, Jano, kamže utekáš? Tu máš, ľala.“ Chlap si strhol z krku jagavý krížik a hodil junákovi.

Chlapec ho v letku chytil.

„Nech máš čo žmoliť v dlaniach v tom misijnom dome. Na pamiatku od chlapa, ktorému ste pomohli. Osuším sa a pôjdem...“ zašomral viac-menej pre seba, ponoril hlavu do koryta a otriasal vodu z dlhých vlasov ako zmoknutý pes.

Janko stískal krížik v dlani a bežal, nedočkavý, kedy sa zahryzne do teplého koláča.

Koniec života možno prinesie obohacovanie duše, azda odzrkadlí naše svetské mravy. Najväčším sklamaním bude, keď nepríde nič.

Tma.

Majestátna, tajomná budova misijného domu františkánov čnela na kopci konča Svrčinovca. Keď Janko ako malý

chlapec chodieval s mamou do hory na čučoriedky a prechádzali okolo, obzeral sa cez plece na tmavočervenú škridlovú strechu a kýval bratovi Albertovi. Ten sem-tam vybehol a dal mu jahody, maliny či ríbezle.

Misijný dom na pôdoryse obrovského štvorca mal krásnu vnútornú záhradu, upravený trávnik, štrkom vysypané úzke chodníčky, kde sa ledva obišli dvaja ľudia, a v rohu kúsok zeme na pestovanie zeleniny. Dovnútra sa dalo nahliadnuť len vo výnimočné sviatky – na Vianoce a cez odpust, pretože prísna klauzúra nedovoľovala vstúpiť do areálu nikomu okrem rehoľníkov.

Pre chlapca jestvovala záhrada iba v predstavách. Až raz, na Annu, v deň odpustu, Albert vzal Janka za ruku a voviedol ho do záhrady.

Tak predsa len existovala.

Prisadli si k dvom rehoľníkom v dlhých tmavých habitoch prepásaných šnúrou na drevenú lavičku pri malej fontáne. Janko sa cítil ako v tom najúžasnejšom príbehu. Dokorán sa otvorili vždy zatvorené dvere, dosiaľ nepoznaný svet. Oáza pokoja, kde v hlbokom tichu bolo počuť len bzukot včelích krídiel.

„Toto, Janko, sú moji spolubratia, Teodor a Hieronym,“ zoznamoval ho Albert. „Keď ťa mama zapíše do misijného omšového spolku, budeš sa s nimi stretávať častejšie.“

Rehoľníci s opatrným úsmevom prikývli. Voči svetskej realite boli v porovnaní so spolubratom predsa len o čosi obozretnejší.

Janko im opätoval úsmev a poškuľoval po neďalekom červenajúcom sa záhone. „Môžem si odtrhnúť jahodu?“

Detská úprimnosť vyčarila na tvárach františkánov ešte srdečnejší výraz.

„A prečo máte tie uzlíky na šnúre okolo pása?“ osmelil sa chlapec, trhal jahody do dlane a nespúšťal oči z rehoľníkov.

Albert pribehol k nemu. „Janko, tu nekričíme, nebúchame dverami, nesprávame sa hlučne. Zachovávame ticho a pokoj.“

Chlapec si previnilo zakryl ústa dlaňou. Ďalej zbieral jahody a pchal si ich do vrečka.

„Tam nie, Janko,“ upozornil ho Albert, „popučia sa ti. Sem do šatky...“ podal mu plátenný obrúsok. „A tie uzlíky, čo si sa pýtal, sú symboly nášho rádu – jeden je chudoba, druhý poslušnosť, tretí čistota.“

„Vy ste chudobní?“ vyzvedalo chlapča.

„Skôr pomáhame chudobným. Však, brat Hieronym?“ Albert mierne zvýšil hlas a šibol pohľadom po rehoľníkoch sediacich na lavičke. „A bol si už na svätom prijímaní?“ obrátil sa opäť k chlapcovi.

„Áno, bol, v tretej triede,“ pohotovo odvetil Janko.

„Tak by si mal niečo vedieť o Bohu, o viere a o našej komunite,“ podpichol Albert. „Povedz, kto boli prví ľudia?“

„Predsa Adam a Eva,“ vyhrkol chlapec bez váhania.

„A prvý hriech?“ dobiedzal Hieronym.

„Čóóó?“ Janko sa začervenal. „To mám povedať? No... oni sa bozkávali.“

„Ale kdeže! Máme ťa! Toto nevieš, a pritom je to základ kresťanskej viery,“ štuchol ho Albert.

„Počkajte, už som si spomenul. Okoštovali jablko zo stromu poznania dobrého a zlého, však? Áno, veď som sa to učil.“

„Tak je, Janko, pravdu máš. Môžeš ministrovat', keď sa ti u nás tak páči,“ uzavrel Hieronym.

Keď mal chlapec plátno plné jahôd, Albert mu pomohol zaviazať uzlík, aby sa mu po ceste nevysypali, a oplachoval si ruky vo fontánke. „Mamka nech ti upečie koláč alebo posype cukrom.“

„Dobre, poviem. Ďakujem. A aj ja by som mohol nosiť taký kabát ako vy?“

„Nuž, to nie je také jednoduché. Najskôr by si sa musel zamyslieť, či chceš zasvätiť svoj život reholi, potom sa naň pripraviť. A žiť podľa pravidiel.“

Janko zmĺkol. Nevedel, čo povedať, a netušil, čo sa skrýva za tými vetami.

V rohu záhrady pod malým kamenným prístreškom meravo hľadela socha Panny Márie so zopnutými rukami.

Kysucké stráne, sviežo zelené. Ponad pásy políčok, kríkov, potôčikov bolo počuť koscov. Ticho naplnené včelím bzukotom preťal kde-tu pokrik chlapov vo vysokej tráve či zvonec zatúlanej kravy. Na horizonte ocelovomodré hroty smrekov splývali s oblohou.

Akoby nebola vojna, sťahy na fronte neumierali ľudia.

Mária Olbertová ešte večer postavila na pec zemiaky v šupe, aby ráno mala menej roboty. Navarila obed, pozametala dvor, lebo na tie kuracince sa už nemohla pozeráť, a chystala sa na lúku. Ponáhľala sa, pretože obloha vyzerala na dážd'. Pomocnica Oľga s malým Jankom už hrabali seno. Ešteže tú Olinku pred pár rokmi spoznali. Také milé a šikovné dievča, vždy ochotné pomôcť a stále usmiate.

Cestou Mária strhla zo šopy seno pre dobytok. Keď v náhlivosti prechádzala cez dvere, lýtkom vrazila do hrdzavých pántov. Toľkokrát hovorila, aby ich sňali, pretože sa Janko môže zraniť. Nakoniec sa napichne ona! Krv zafarbila nohu do červena. Chcela natrhnúť zásteru a oviazať si ranu, no nemala dosť sily. Vedela, že

na lúku nezájde. Krvavá stopa ju sprevádzala až do domu. Schmatla handru na utieranie orosených okien na verande, ranu silno stisla.

Lenže potom...

„Ako dlho sa vám žena trápi s takouto ranou, prepánajána?!“ vyčítavo oslovil gazdu doktor, keď ošetroval ranu blúzniacej pacientke. V miestnosti bolo cítiť zápach hnisajúceho mäsa. „Dnes ju z lazov do špitála nedostanem, možno zajtra. To vám nenapadlo, že potrebuje lekára?“ pokračoval a dezinfikoval takmer čiernu nohu.

Mária s nepríčetným výrazom, s privretými viečkami drmolila nezrozumiteľné slová. Preľaknutá Oľga jej z čela utierala kropaje potu. Slzy mala na krajíčku.

„Presviedčala nás, že to prejde, umývala si ranu repíkom,“ vysvetľoval vinovatým tónom manžel Jozef. Prísadol si na peľasť postele a chytil Máriu za ruku. „Nemal som dať na ňu...“

„Čože? Ona sama si umývala ranu? V takomto stave?“ skočil mu do reči rozhorčený doktor. „A vraj repíkom... Modlite sa, aby ste ju čoskoro neumývali do truhly. Dospelí ľudia a takí hlupáci. Kebyže chudoba, neďivím sa, ale vy, Jožo?“

„Zaplatím! Zaplatím hocikolko, len jej, preboha, pomôžte! Zoberte ju do nemocnice ešte dnes,“ hodil sa Jozef pred doktora na kolená.

„Už som povedal, že dnes to nejde!“ odsekol lekár. „Kým zídem do dediny a zatelefonujem... Niet auta. Urobím teraz, čo sa dá, hádam do zajtra vydrží.“

Janko sedel v kúte, nechápavo hľadel na dospelých. Pozeral tu na nich, tu na Pána na kríži nad maminou posteľou. Oprel sa o stenu a rozmýšľal, čo by bolo bez mamy. Vchádza do kuchyne spolu so slnkom, prihovára sa sliepkam, keď im sype zrno, spieva si pri robote medzi pukmi lúčnych kvetov. Vonía horúcim obedom, sem-tam ho pokarhá prísny pohľadom, nezabudne postrapatiť šticu.

Mama tu predsa bude stále.

Mária v posteli blúznila. Rozpálená strhávala zo seba perinu, nočnú košeľu mala premočenú.

„Janko, nože skoč po čistú bielizeň,“ oslovila chlapca Oľga. „Nočnú košeľu dones, aj plachtu vymením.“

Chlapec bez slova vyšiel na chodbu, otvoril dokorán mohutnú ebenovú almaru a hľadal niečo, čo by mohla byť nočná košeľa.

„Tu máte, pán doktor, zachráňte mi ženu a chlapcovi mater,“ začul Janko až na chodbu, ako otec núka lekárovi peniaze.

„Vy máte novú tisíckorunáčku?“ prekvapil sa doktor. „Veď len minulý týždeň vošla do platnosti. Ani mi ju nedávajú, nevzali by mi ju nikde, ešte by si mysleli, že je to

nejaká cudzia mena. Okrem toho, to je veľa, Jožo. Dáte, keď rozmeníte na menší peniaz.“

Cez otvorené okno vyskočila na parapet mačka, chcela sa usalašiť, vyhriať kožuch na letnom slnku. Oľga sa na ňu zahнала. Zviera nervózne zamraučalo a zoskočilo pred dom.

„Olinka, nože zabehni po vajcia pre pána doktora,“ obrátil sa domáci na pomocnicu. Potom kývol doktorovi. „Ďakujem, nezostanem nič dlžný. Veď ma poznáte.“

Doktor si zbalil lekársku brašnu a v lavóre si umýval ruky.

„Čo mám robiť?“ zopäl ruky Olbert, sadol si beznádejne na posteľ k manželkiným nohám.

„Už som povedal, modlite sa...“ zopakoval rázne doktor. „Zajtra prídem. Skúsím vybaviť auto. Ak vydrží, zvezieme ju traktorom dolu k ceste a stadiaľ do Čadce. Sanitných áut nieto. Najbližšie je v Žiline, ale na lazy neprídu, boja sa Nemcov aj Rusov. Hlavne jej vymieňajte obklady s octovou vodou!“ zdvihol ukazovák. Potľapkal neboráka domáceho pána povzbudzujúco po pleci, kývol na pozdrav a zavrel za sebou dvere na izbe.

V to sobotné dopoludnie Klára umývala okno na izbe skromnej drevenice. Chalúpka stála v kopci, obloky boli z jednej strany nízko.

Dievčina nevedela, ako utešiť Janka, ktorý sedel pod oknom a plakal. Bolo jej ho ľúto, ale môže azda dieťa upokojiť rovesníka?

Klárin otec veľmi túžil po synovi, no potomka sa tak či tak nedožil. Vdova nestíhala mojkať a pestovať dievčatko, musela sa obracať, aby zarobila nejakú korunu na živobytie. Dcéru vychovávala tvrdo, nerada videla, keď rumázgala, až si dievča zvyklo. A tu desaťročný chlapec roní slzu za slzou a ani sa neukrýva niekde v kúte.

„Šúchaj poriadne tie okenné tabule, nezabávaj sa s chlapcom od susedov. A nie handrou, staré noviny si vezmi, lepšie sajú,“ okríkla ju mama z izby. „Keď sa otočí slnko, bude vidieť všetky šmuhy!“

„Snažím sa!“ odseklo dievča a prevrátilo oči. „Počul si to? Kto by tu, na samote, obzeral naše okná!“

„Klárka, už nikdy mame neodvrkuj,“ Janko vyčítavo pozrel na kamarátku. „Teraz ľutujem všetko nepekné, čo som kedy mame povedal. Keby sa to tak dalo vziať späť... Už nikdy nebudem na ňu zlý.“

„To verím,“ chápavo prikývlo dievča. Hodilo handru do vedra, vyskočilo z okna a prisadlo si. „Tvoja mama je

chorá, ale nikto nepovedal, že umrie. Zbytočne sa moríš a všetko vidíš čierne.“

„Akože nikto? Doktor povedal.“

„Je to s ňou vážne, ale nestrácaj nádej. Ved' si mi povedal, že misionári vždy veria. Kamarátiš sa predsa s Albertom, nie?“ pokúšala sa ho utešiť Klára. Rozpustila si strapatý vrkoč a začala si nanovo zapletať vlasy.

Zahliadla, ako v okne mama hromží päsťou, že poľavila v domácich prácach.

„Pôjdeme popoludní na huby?“ snažila sa rozptýliť kamaráta. „Predvčerom pršalo a je teplo. Kde-tu by mohol vybehnúť nejaký klobúčik...“

Chlapec mlčal.

Janko bežal dolu kopcom ako o život. Spomalil, až keď uvidel z diaľky kostolnú vežu v strede dediny. No k misionárom to bolo stále ďaleko. Nedbal na to, že mu srdce bije až v krku, zadúšajú ho husté sliny a z hrdla sa derie kašeľ ako pri suchotách.

Trieskanie na bránu vytrhlo prefekta z myšlienok. Zdvihol hlavu od stola, práve sa pripravoval na hodinu náboženstva v meštianskej škole. Ktože to tak nástojčivo